

Cilvēktiesības Latvijā

2002. gada 1. janvāris – 2002. gada 30. jūnijs

Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs

Starptautiskās Helsinku Cilvēktiesību federācijas dalīborganizācija

Alberta iela 13, Rīga LV 1010
tel. 371-7039290
fax: 371-7039291
e-pasts: office@humanrights.org.lv

Saturs

Vēlēšanas un politiskās tiesības.....	1
Nacionālie cilvēktiesību aizsardzības mehānismi.....	1
Vārda brīvība un masu saziņas līdzekļi.....	2
Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību.....	4
Spīdzināšana, pazemojoša apiešanās un tiesībsargājošo institūciju darbinieku dienesta pilnvaru pārsniegšana.....	4
Reliģijas brīvība (un atteikšanās dienēt armijā idejiskās pārliecības dēļ)	5
Apstākļi ieslodzījuma vietās.....	5
Mazākumtautību tiesību aizsardzība.....	6
Pilsonība.....	7
Neiecietība, ksenofobija, rasu diskriminācija un naida kurināšana.....	8
Bēgļu un patvēruma meklētāju tiesību aizsardzība.....	9
Sieviešu tiesības.....	10
Bērnu tiesības.....	11
Garīgi slimo tiesības.....	11
Pacientu tiesības.....	11
LCESC juridiskās konsultācijas 2002. gada 1. janvāris - 30. jūnijs.....	12
LCESC aktivitātes 2002. gada 1. janvāris - 30. jūnijs.....	13

Vēlēšanas un politiskās tiesības

2002. gada pavasarī Saeima atcēla asas debates izraisījušās latviešu valodas prasības Saeimas un pašvaldību deputātu kandidātiem. 2002. gada 9. aprīlī Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) pieņēma lēmumu Ingridas Podkolzinas lietā, kura vērsās pret Latvijas valsts noteiktajām valodas prasībām. 1998. gada Saeimas vēlēšanās Ingrīda Podkolzina bija iekļauta Tautas saskaņas partijas kandidātu sarakstā. 1998. gada 21. augustā saskaņā ar Valsts valodas centra lēmumu Centrālā vēlēšanu komisija izsvītroja Podkolzinu no kandidātu saraksta. Lai gan Podkolzina spēja uzrādīt pieprasīto valsts valodas apliecību ar ierakstu, ka viņas valsts valodas zināšanas atbilst visaugstākajam līmenim, Valsts valodas centrs veica atkārtotu pārbaudi un konstatēja, ka apliecībā norādītais latviešu valodas zināšanu līmenis neatbilst faktiskajam. ECT iesniegtajā sūdzībā Podkolzina apsūdzēja Latvijas valsti par vēlēšanu tiesību (1. protokola 3. pants) un tiesību uz efektīvu aizsardzību nacionālajās instancēs (13. pants) pārkāpšanu un diskrimināciju (14. pants). Eiropas Cilvēktiesību tiesa nosprieda, ka Latvija ir pārkāpusi 1. protokola 3. pantu, bet atzina, ka “nav nepieciešams” pārbaudīt, vai ir pārkāpts 13. un 14. pants.

Spriedumā teikts, ka valodas prasību mērķis bija nodrošināt Latvijas institūciju atbilstošu darbību. Spriedumā arī teikts, ka valodas izvēle nacionālajā parlamentā nav tiesas kompetences ziņā. Spriedumā gan ir konstatēts, ka Podkolzinas svītrošana no vēlēšanu kandidātu saraksta nav samērīgs Latvijas valsts noteiktajam leģitīmajam mērķim nodrošināt valsts valodas izmantošanu Latvijā. Spriedums Podkolzinas lietā nosaka, ka valsts noteiktās valodas prasības ir leģitīmas, taču lietā konstatēja procesuālus pārkāpumus. Latvijas valstij ir jāmaksā Podkolzinai 7500 eiro par nodarītajiem morālajiem zaudējumiem un 1500 eiro par tiesu izmaksām.

Lai arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedums nenoteica, ka Latvijai ir jāatceļ valsts valodas prasības deputātu kandidātiem, ASV valdība un augstas NATO amatpersonas (piemēram, NATO ģenerālsēkretārs Džordžs Robertsons) skaidri norādīja, ka Latvijai, gatavojoties kļūt par NATO dalībvalsti, šīs prasības būtu jāatceļ. 2002. gada 9. maijā, neilgi pirms svarīgā NATO samita Reikjavīkā, Saeima pieņēma grozījumus Saeimas vēlēšanu likumā un Pilsētas domes, novada domes un pagasta padomes vēlēšanu likumā, kuri atcēla valsts valodas prasības. 67 deputāti atbalstīja grozījumus Saeimas vēlēšanu likumā, un 71 deputāts pašvaldību vēlēšanu likumā. Grozījumi paredzēja arī jaunas prasības – deputātu kandidātam ir jāiesniedz pašnovērtējums par savu valsts valodas prasmi. Pirms tika atceltas valodas prasības, parlaments pieņēma vairākus grozījumus Latvijas Satversmē latviešu valodas aizsardzībai, kas savukārt varētu ietekmēt mazākumtautību tiesības (skatīt sadaļu “Mazākumtautību tiesību aizsardzība”).

Nacionālie cilvēktiesību aizsardzības mehānismi

LR Satversmes tiesa 2002. gada pirmajā pusē izspriedusi vairākas lietas, kas saistītas ar cilvēktiesībām. 20. jūnijā pieņemts spriedums, kurā Satversmes tiesa atzinusi, ka tiesas spriedums lietā par amatpersonas lēmumu par administratīvā soda uzlikšanu nevar būt galīgs. Administratīvo pārkāpumu lietas nosacīti var iedalīt tādās, kuras: 1) pielīdzināmas krimināllietām, 2) pielīdzināmas civillietām, 3) nesatur kritērijus, pēc kuriem tās varētu

pielīdzināt citai lietu kategorijai. Eiropas cilvēktiesību konvencija prasa, lai gadījumā, ja lieta satur krimināllietas pazīmes, personai būtu iespēja aizsargāt savas tiesības augstākas instances tiesā. Nacionālais likums varētu paredzēt tādas administratīvo pārkāpumu lietu kategorijas, kuras nav pārsūdzamas, taču, tā kā Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā vienkopus regulētas dažāda rakstura lietas - gan ar privāttiesisku, gan publiski tiesisku raksturu, kas nav grupētas tā, lai pēc administratīvā pārkāpuma rakstura un pazīmēm noteiktu atšķirīgu pārsūdzības kārtību, tad uzskatāms, ka normas, kas nosaka, ka tiesas spriedums par administratīvā pārkāpuma lietā pieņemto lēmumu ir galīgs, ir pretlikumīgas.

Satversmes tiesa ar 12. jūnija spriedumu atcēlusi Ministru kabineta izdotos "Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumus" daļā par pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegumu. Tas pamatots ar neatbilstību augstāka spēka normatīvajam aktam – Latvijas Soduzpildes kodeksam. Satversmes tiesa uzskata, ka kodeksā nav ietverts mērķis šādā veidā ierobežot sodīto personu tiesības un Ministru kabinets, iekļaujot noteikumus šo normu, nav pareizi iztulkojis kodeksu. Zemāka spēka normatīvais akts nevar paplašināt ierobežojumus, kas noteikti augstāka spēka normatīvajā aktā.

Ar 4. jūnijā pieņemtu spriedumu pēc vairākus gadus ilgām diskusijām atcelta Prokuratūras likumā, LR Advokatūras likumā un Notariāta likumā ietvertā prasība par Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes atzinuma nepieciešamību. LR Satversme noteic, ka cilvēka tiesības īstenojamas bez jebkādas diskriminācijas. Ar diskrimināciju saprot nepamatotu atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas līdzīgos apstākļos.

Personas, kas absolvējušas akreditētu augstskolu akreditētas studiju programmas un ieguvušas valsts atzītu diplomu par augstāko juridisko izglītību, atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos, jo tās valsts noteiktā kārtībā ir ieguvušas jurista kvalifikāciju. Tomēr pret personām, kas nav absolvējušas Latvijas Universitāti, apstrīdētajās normās noteikta atšķirīga attieksme. Šīs personas nav tiesīgas kandidēt uz prokurora, zvērināta advokāta vai zvērināta notāra amatu, ja LU Juridiskā fakultāte nav sniegusi atbilstošu atzinumu. Par augstskolas vai diploma pielīdzināšanu vai nepielīdzināšanu un tās motīviem tiek paziņots tai institūcijai vai profesionālajai organizācijai, kas šo pielīdzināšanu pieprasījusi. Augstskolu, kurai atteikta pielīdzināšana, vai personu, kuras diploms nav atzīts par pielīdzināmu Juridiskās fakultātes diplomam, par vērtēšanas rezultātiem Juridiskā fakultāte neinformē. Nav noteikta arī kārtība, kādā būtu iespējams pārsūdzēt Juridiskās fakultātes atzinumu. Minētā atšķirīgā attieksme nav pamatota un samērīga ar leģitīmu mērķi, līdz ar to norma, kas pieprasa LU Juridiskās fakultātes atzinumu, uzskatāma par tādu, kas būtiski ierobežo personu iespējas izvēlēties nodarbošanos minētajos amatos un ir atceļama.

Vārda brīvība un masu saziņas līdzekļi

Galvenie notikumi, kas skar vārda brīvību, 2002. gada sākumā bija uzbrukums žurnālistam, notiekošās tiesas prāvas par goda un cieņas aizskaršanu un valodas ierobežojumiem radio un televīzijas raidījumos, kā arī Daugavpils mēra īstenotā žurnālistu darbības ierobežošana. Janvāra sākumā nezināmi uzbrucēji piekāva laikraksta

“Neatkarīgā Rīta Avīze” žurnālistu Ivaru Āboliņu. Uzbrucēji pavēstīja, ka piekaušanas iemesls ir I. Āboliņa žurnālista darbs. I. Āboliņš neizslēdz iespēju, ka uzbrukuma iemesls varētu būt saistīts ar viņa rakstiem par personām, kas tika aizturētas par viltus spridzekļa novietošanu Doma laukumā kāda pasākuma laikā 2001. gadā. Februārī policija nozieguma sastāva trūkuma dēļ krimināllietu izbeidza.

Šogad jauni pavērsieni parādījās bijušā ekonomikas ministra Laimoņa Strujeviča 1999. gadā sāktajā tiesas prāvā pret laikrakstu “Diena” par goda un cieņas aizskaršanu. Strīda pamatā bija komentētāja Aivara Ozoliņa septiņu komentāru sērija 1998. gadā par to, ka Strujevičs ir rīkojies Ventspils naftas tranzīta industrijas interesēs, nodarot zaudējumus valsts budžetam. 2002. gada 13. februārī Augstākās tiesas Senāts atcēla Rīgas apgabaltiesas spriedumu, ar kuru daļēji tika apmierināta Strujeviča prasība, un lietu nosūtīja izskatīšanai tai pašai tiesai citā tiesas sastāvā. Turklāt Augstākās tiesas Senāts arī izstrādāja svarīgas vadlīnijas, nosakot, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu ievērošana ir obligāta, ka attiecībā uz politiķiem žurnālistiem paveras plašākas kritikas robežas un ka ziņas ir jānošķir no viedokļa. Tomēr Rīgas apgabaltiesa jūnija sākumā, atkārtoti izskatot šo lietu, lēma par labu Strujevičam, nosakot, ka “Dienai” ir jāatsauc godu un cieņu aizskarošās ziņas un jāsamaksā kompensācija 6000 latu apjomā (aptuveni 10 000 USD). “Diena” atkārtoti pārsūdz šo spriedumu.

2002. gada sākumā “Business&Baltija” mediju grupa, kurai pieder radiostacija “Ruskoje Radio”, turpināja tiesas prāvas. 2001. gada augustā procesuālu iemeslu dēļ Satversmes tiesa noraidīja tās sūdzību par valodas ierobežojumiem Radio un televīzijas likumā, sakot, ka šajā lietā nav izmantoti visi vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi. “Ruskoje Radio” ir sodīts par likuma normas, kas ierobežo komerciālās radio raidorganizācijas pieļaujamo raidlaiku svešvalodās līdz 25% no kopējā raidlaika, pārkāpšanu. “Ruskoje Radio” ar prasībām ir vērsies apgabala, rajona un Augstākajā tiesā. 2002. gada aprīlī Augstākās tiesas Senāts noraidīja pēdējo prasību.

Pa to laiku “Ruskoje Radio” saskārās ar juridiskām problēmām par autortiesību normu neievērošanu. 2002. gada 7. martā Nacionālā radio un televīzijas padome nepagarināja radio licenci, un translēšana tika pārtraukta 13. martā. Lēmums tika balstīts uz iepriekšēju 2001. gada 24. maija Augstākās tiesas spriedumu par to, ka radiostacija ir pārkāpusi autortiesību likumu, atskaņojot materiālus bez autoru atļaujas. Radio sūdzību par autortiesību jautājumiem Rīgas centra rajona tiesa noraidīja kā nepamantotu.

2002. gada sākumā kārtējo reizi mediji ziņoja par Daugavpils mēra Riharda Eigima centieniem ierobežot žurnālistu darbību. 2002. gada 16. martā Eigima politiskās partijas “Latgales gaisma” kongresā ieeja tika liegta žurnālistiem no laikraksta “Diena”, ikvakara televīzijas raidījuma “Panorāma”, kā arī Daugavpils laikraksta “Naša gazeta” un Daugavpils biznesa žurnāla “Kapital Latgalii” pārstāvjiem. Aprīļa vidū tieslietu ministre Ingrīda Labucka, sekojot laikraksta “Diena” lūgumam, paziņoja, ka partija ir pārkāpusi likumu un “Dienai” ir tiesības griezties tiesā. Tomēr likuma “Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām”, kas regulē arī politiskās partijas, 27. pants nosaka, ka sūdzības par sabiedrisko organizāciju nelikumīgu darbību tiesa izskata pēc tieslietu ministra iesnieguma.

Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību

Pavasārī Valsts valodas centra nesekmīgie mēģinājumi paplašināt savas tiesības regulēt valsts valodas lietošanu privātajā sfērā izraisīja pretrunīgu reakciju. Aprīļa vidū Valsts valodas centrs sagatavoja grozījumus 2000. gada 26. augustā pieņemtajos Ministru kabineta noteikumos Nr. 296 par profesionālo un amata pienākumu veikšanai nepieciešamo valsts valodas zināšanu apjomu un valodas prasmes pārbaudes kārtību. Izstrādātie grozījumi paredzēja papildināt profesiju sarakstu pašvaldībās un privātajā sektorā, kurās nodarbinātajām personām būtu jāzina valsts valoda visaugstākajā līmenī. Jaunajā sarakstā tika iekļauti pašvaldību izpilddirektori, viņu vietnieki, pašvaldību iestāžu vadītāji un viņu vietnieki, kā arī vairākas profesijas privātajā sfērā, tādas kā pārdevēji (veikalos, kioskos un tirgos), sporta tiesneši, sporta sacensību tiesneši, grāmatveži, bārmeņi, oficianti, frizieri un kosmetologi. Kad Valsts valodas centrs iesniedza sagatavotos grozījumus Valsts sekretāru padomē, Ārlietu ministrija noraidīja grozījumus, apgalvojot, ka tie radītu negatīvu starptautisku reakciju.

Pēc nesekmīgā mēģinājuma ieviest šos grozījumus 2002. gada 24. aprīlī ilggadējā Valsts valodas centra direktore Dzintra Hirša iesniedza atlūgumu. Maija sākumā Tieslietu ministrija izsludināja konkursu uz centra direktora vietu. Vienīgais pretendents uz centra direktora amatu bija Agris Timuška, kas izpildīja Valsts valodas centra direktora vietnieka pienākumus laikā, kad centra direktore bija Dzintra Hirša. Kandidātu izvērtēšanas komisija noraidīja Timuška kandidatūru, sakot, ka Timuškam neesot stratēģiska redzējuma par Centra darbības tālāku attīstību. Tika izsludināts atkārtots konkurss. Valsts valodas centra direktora amats ir svarīgs, jo centra darbība bieži vien ietekmē tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, kā arī mazākumtautību tiesības.

Spīdzināšana, pazemojoša apiešanās un tiesībsargājošo institūciju darbinieku dienesta pilnvaru pārsniegšana

2002. gada pirmajā pusgadā Latvijas sabiedrība uzzināja par vairākiem policijas vardarbības gadījumiem. Gada sākumā Bauskas rajona prokuratūra ierosināja krimināllietu par 2 policistiem, kas pildot dienesta pienākumus, pārkāpa savas pilnvaras un lietoja vardarbību. Gada sākumā Bauskas policijā tika ziņots par gadījumu Vecumnieku pagastā, kad 2 vīri policistu formās ir piekāvuši kādu vīru viņa paša mājās. Cietušais neinformēja varas iestādes par notikušo, jo bija nobijies. Bauskas policijas Kārtības uzturēšanas departamenta priekšnieks devās pie cietušā un konstatēja, ka vīrietim ir izdarīti miesas bojājumi. Cietušais tika nogādāts slimnīcā. Šobrīd notiek izmeklēšana, kuras laikā apsūdzētie policisti ir atstādināti no dienesta pienākumu pildīšanas.

Naktī no 24. uz 25. maiju TV žurnālisti nofilmēja sižetu, kurā policija sīta kādu vīrieti, kas neizrādīja nekādu pretestību. Dokumentālie kadri tika parādīti televīzijā, kā arī nosūtīti Valsts policijas priekšniekam Jurim Rekšņam, kas apsūtīja veikt rūpīgu izmeklēšanu. Tika sasaukta Saeimas aizsardzības un iekšlietu komisijas ārkārtas sēde. Deputāti pieprasīja Valsts policijas vadošajām amatpersonām iesniegt rakstisku

paskaidrojumu par notikušo. Taču televīzijas žurnālisti apgalvo, ka policijas ziņojumā cietušais ir uzrakstījis, ka viņam nav nekādu iebildumu pret policijas izturēšanos, savukārt policisti apgalvo, ka pats cietušais esot izsaucis šādu izturēšanos.

Apgalvojumi par policijas brutālo izturēšanos izskanēja arī par plaši pārrunāto bijušās Privatizācijas aģentūras darbinieces slepkavības lietu. Jūnija sākumā Rīgas apgabaltiesā 2 jauni cilvēki, brāļi, sniedza liecību, ka policisti bija piespieduši viņus atzīties pastrādātajā slepkavībā. Lai arī S.V. aresta laikā bija nepilngadīgs, viņa nopratināšanā advokāts nepiedalījās. Pēc pusotras stundas ilgas nopratināšanas puisis bija gatavs atzīties un ar tiesas pavēli tika aizturēts uz 28 dienām. Taču vēlāk viņš atteicās no savas liecības, kā rezultātā tika atbrīvots. Veicot vairākas policistu pārbaudes, atklājās, ka pēc S.V. aizturēšanas policistam C. bijušas apmēram 40 minūšu ilgas “pārrunas”, kuras nepiedalījis advokāts. Pēc šīm “pārrunām”, policists B. pratināja S.V., un jaunietis atzinies, ka viņš ir pastrādājis slepkavību un sniedza sīku slepkavības apstākļu aprakstu. Policisti noliedz izvirzītos apgalvojumus, ka lietojuši vardarbību, lai iegūtu atzīšanos.

Reliģijas brīvība (un atteikšanās dienēt armijā idejiskās pārliecības dēļ)

2002. gada 30. maijā Saeima pieņēma Alternatīvā dienesta likumu, kas ļaus aizvietot obligāto militāro dienestu ar alternatīvo jeb darba dienestu tiem jauniesaucamajiem, kuru idejiska pārliecība neļauj dienēt armijā ar ieroci rokā. Alternatīva dienesta ilgums būs 24 mēneši, bet augstskolu beidzējiem - 18 mēneši. Dienestu paredzēts pildīt ar valdības lēmumu noteiktās valsts vai pašvaldības institūcijās vai komercsabiedrībās, kas nodarbojas ar ugunsdzēsības, meklēšanas vai glābšanas darbiem, sociālo aprūpi vai medicīniskas palīdzības sniegšanu vai muitas kontroli. Likums stājās spēkā šī gada 1. jūlijā, bet no 2003. gada 1. jūlija spēkā stāsies norma, ka alternatīvā dienesta veicējam jāapgūst obligātais civilās aizsardzības kurss un pirmās palīdzības sniegšana. Šis likums ļaus risināt vairākus gadījumus, kad Jehovas liecinieki atteicās pildīt militāro dienestu reliģiskās pārliecības dēļ.

Apstākli ieslodzījuma vietās

Lai arī 2002. gada sākumā valdība veica dažādus pasākumus, lai liberalizētu sodu izpildes politiku, cilvēktiesību aktīvistu kritiku turpināja izraisīt ārkārtīgi liels ieslodzīto skaits izmeklēšanas cietumos un dažu cietumu pārapdzīvotība. 2001. gadā ieslodzīto skaits samazinājās par 300 cilvēkiem. Šobrīd Latvija atrodas 17. vietā pasaulē ieslodzīto skaita ziņā. Ieslodzīto skaits izmeklēšanas cietumos joprojām ir ļoti augsts – 2002. gada aprīlī tas veidoja 43,6% no kopējā ieslodzīto skaita, bet starp nepilngadīgajiem ieslodzītajiem šis skaits sasniedz pat 63%. Lai arī pēc tam, kad pagājušā gada jūnijā saskaņā ar Valsts prezidentes ierosinājumu tika pieņemti grozījumi Krimināllikumā un Kriminālprocesa kodeksā, nepilngadīgo lietu izskatīšanas laiks ir samazinājies, vēl arvien daudz nepilngadīgo nonāk cietumā pirms tiesas. Nav arī izveidotas patversmes nepilngadīgajiem noziedzniekiem, kur būtu nodrošināta stingra pirmstiesas uzraudzība, bet nebūtu ieslodzījuma vietu nelabvēlīgās ietekmes. Ir ārkārtīgi liels ieslodzīto skaits izmeklēšanas cietumos. 2002. gada aprīlī Ilģuciema sieviešu cietumā ieslodzīto, kurām vēl nav bijusi tiesa, apdzīvotība sasniedza 150%.

Pašreiz tiek gatavotas vairākas iniciatīvas, lai liberalizētu sodu politiku, diemžēl rezultāti nāk lēni. 2001. gadā izveidoja 3 valdības darba grupas - vienu, lai izstrādātu koncepciju par alternatīvo sodu izpildi, otru, lai izstrādātu nepilngadīgo tiesvedības koncepciju, un trešo, lai izstrādātu probācijas likumu. Darba grupu uzdevumi ir savstarpēji saistīti dažādos aspektos, un ir ļoti svarīgi, lai tās strādātu ciešā sadarbībā, lai izveidotu vienotu stratēģiju krimināltiesību reformām. Ar donoru (Sorosa fonds, Lielbritānija) atbalstu un pašvaldību līdzdalību cilvēku skaits, kuri sodīti ar piespiedu darbu, 2002. gada sākumā sasniedza 8% - ievērojams skaitlis, ņemot vērā, ka šāda veida sodāmība tiek lietota tikai 3 gadus. Tomēr valdība nav piešķīrusi finansu līdzekļus no valsts budžeta, lai veicinātu piespiedu darbu. Arī Valsts Probācijas dienesta izveide ir atlikta līdz 2003. gada janvārim finansu līdzekļu nepietiekamības dēļ.

Jaunais Kriminālprocesa kodekss vēl joprojām ir tapšanas stadijā. Nesen pieņemtie grozījumi esošajā Kriminālkodeksā nodrošina alternatīvas iespējas pirmstiesas posmā (piemēram, nosacīta apsūdzības apstādinašana uz pārbaudes laiku). Tajā pašā laikā parlaments pieņēma grozījumus kriminālkodeksā, kas sašaurināja tiesnešu pilnvaras. Iepriekš tiesneši varēja piemērot mazāku sodu, nekā to paredzēja likums par jebkādu noziegumu (kriminālpārkāpumu, mazāk smagu, smagu, īpaši smagu), kas izdarīts vainu mīkstinošos apstākļos. Nesen pieņemtie grozījumi nosaka, ka tiesneši varēs noteikt mazāku sodu par kriminālpārkāpumiem un ne sevišķi smagiem noziegumiem, bet ne vairs par smagiem un īpaši smagiem noziegumiem. Grozījumi neattiecas uz sievietēm, personām ar pirmo sodāmību un nepilngadīgajiem. Grozījumi izsauca sabiedrības diskusijas, kuras sāka politiķi un Valsts prezidente, kas kritizēja tiesnešus par pārāk iecietīgo attieksmi pret narkotiku tirgotājiem.

Mazākumtautību tiesību aizsardzība

2002. gada 30. aprīlī Saeima veica vairākus grozījumus Satversmē, kas varētu ietekmēt mazākumtautību tiesības. Parlaments pieņēma grozījumus Satversmes 18., 21., 101. un 104. pantā. Grozījumi 18. pantā nosaka, ka jaunieievēlētajiem deputātiem ir jādod svinīgs solījums (tā kā vecticībnieki nedrīkst dot zvērestus, likumā ir izmantots termins “solījums”, ne “zvērests”). Deputātiem ir noteiktas arī citas saistības, tādas kā “būt uzticīgam Latvijai, stiprināt tās suverenitāti un latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu, aizstāvēt Latviju kā neatkarīgu un demokrātisku valsti”. Saeimas kārtības rullī ietvertā norma, ka “Saeimas darba valoda ir latviešu valoda” nu ir nostiprināta Satversmes 21. pantā. Satversmes 101. pants papildināts ar nosacījumu, ka “pašvaldības ievēlē pilntiesīgi Latvijas pilsoņi. Pašvaldību darba valoda ir latviešu valoda”. Satversmes 104. pants tagad skan šādi: “Ikvienam ir tiesības likumā paredzētajā veidā vērsties valsts un pašvaldību iestādēs ar iesniegumiem un saņemt atbildi pēc būtības. Ikvienam ir tiesības saņemt atbildi latviešu valodā”.

Kā šie grozījumi ietekmēs mazākumtautību tiesības, galvenokārt ir atkarīgs no to ieviešanas un piemērošanas. Problēmas varētu rasties, piemēram, ja solījums stiprināt latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu tiek interpretēts, ka deputāts nevar iesniegt nekādus likuma grozījumus, kuru mērķis būtu stiprināt mazākumtautību valodas statusu.

104. pants nostiprina konstitucionālā līmenī pašreizējo situāciju, kad pašvaldību vēlēšanās var piedalīties tikai pilsoņi, kā rezultātā rodas divas problēmas. Ja Latvija tiek uzņemta Eiropas Savienībā, šī norma būs jāmaina, lai ES pilsoņiem tiktu nodrošinātas tiesības piedalīties Latvijas pašvaldību vēlēšanās. Grozījumi arī rada papildu šķēršļus tiem, kas vēlas piešķirt pašvaldību vēlēšanu tiesības Latvijas nepilsoņiem. Ja 104.pantu interpretē tā, ka atbildes var saņemt *tikai* latviešu valodā un nevienā citā, tad šī norma ir pretrunā ar Latvijas saistībām saskaņā ar Starptautisko paktu par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām, kas ir Latvijai saistošs, un Eiropas Padomes Vispārējo nacionālo minoritāšu aizsardzības konvenciju, kuru Latvija ir parakstījusi, bet nav vēl ratificējusi.

Pārmaiņas ir skārušas valodu ne tikai likumdošanas jomā. 2002. gada 16. janvārī Valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga un Ministru prezidents Andris Bērziņš parakstīja kopīgu rīkojumu par Valsts valodas komisijas izveidošanu. Jaundibinātā komisija atrodas Prezidentes pārraudzībā. Dzejnieci Māru Zāliti Prezidente iecēla par komisijas priekšsēdētāju. Pašreiz komisijā ir 18 locekļi, no kuriem divi ir etnisko minoritāšu pārstāvji. Komisija ir noteikusi prioritārās darbības sfēras: izglītība, likumdošana, valoda un modernās tehnoloģijas, valsts valodas situācijas analīze, starptautiskā pieredze un sadarbība ar valodas lietotājiem. Pēc komisijas pieprasījuma, no 2002. gada valsts budžeta valdība piešķīra finansējumu 4 projektiem: valodas vortāla izveide internetā, kursa “Latviešu valodas kultūra” ieviešana Latvijas Universitātē un Daugavpils Pedagoģiskajā universitātē, Terminoloģijas komitejas darbības paplašināšana, bukleta “Valodas Latvijā” publicēšana 6 valodās.

Valdība turpina realizēt Valsts programmu Sabiedrības integrācija Latvijā – politikas dokumentu, kuras mērķis ir veicināt sabiedrības saliedētību, līdzdalību un nacionālo saskaņu. Sabiedrības integrācijas fonda (SIF) – valdības institūcija, kas atbildīga par finansējuma sadalījumu integrācijas projektiem – kopējais 2002. gada budžets ir 447 000 lati, no kuriem 282 000 lati ir valsts budžeta līdzekļi un 165 000 latus ir piešķīrusi Phare programma (Phare 2000). SIF ir organizējis vairākus projektu konkursus, piemēram, latviešu valodas kursu nodrošināšana personām, kas vēlas naturalizēties, sabiedrības integrācijas procesa izpēte, etniskās integrācijas projekti NVO sektorā, skolēnu apmaiņa un skolu sadarbības programmas, atbalsta programmas nacionālajām kultūras biedrībām un apvienībām, mediju programmas, kuru mērķis ir veicināt konsolidētas sabiedrības veidošanos. 2002. gada pirmajā pusgadā Tieslietu ministrijas Sabiedrības integrācijas departaments sāka izstrādāt pārraudzības mehānismus un noteikt jaunas prioritātes nu jau novecojušajai Valsts programmai.

Pilsonība

Līdz 2002. gada jūnija beigām aptuveni 53 000 cilvēki bija uzņemti Latvijas pilsonībā naturalizācijas kārtībā, bet kopējais nepilsoņu skaits valstī bija 514 000. Pirmajos sešos gada mēnešos iesniegto naturalizācijas pieteikumu skaits sasniedza 4976, kas, salīdzinot ar iepriekšējā gada pirmajiem sešiem mēnešiem, kuros atbilstošais cipars bija 3862, bija pieaudzis par 1114 jeb 29%.

2002. gada februāra vidū noslēdzas “Kampaņa sabiedrības informēšanai un izpratnes veicināšanai par pilsonību”. Informācijas kampaņu ierosināja un vadīja Naturalizācijas

pārvalde un EDSO misija Latvijā (līdz tās slēgšanai 2001. g. decembrī), kā arī ANO Attīstības programma Latvijā, izmantojot starptautisko donoru līdzekļus. Kampana pirmām kārtām pievērsās informācijai un reklāmām medijos, bet ietvēra arī tādus elementus kā tiešo sūtījumu informatīvos bukletus un īslaicīgi uzstādītās informatīvās teltis, un papildus darbojas bezmaksas tālruņa numurs Naturalizācijas pārvaldē, kā arī mājas lapa internetā. Pirmie kampanas rezultāti iezīmēja pozitīvu efektu uz naturalizācijas pieteikumu skaitu. Pirmajos trijos 2002. gada mēnešos tika saņemti aptuveni 1000 iesniegumi mēnesī, kas liecina par nozīmīgu pieaugumu, salīdzinot ar 2001. gadu. Taču šis efekts jau mazinājās aprīlī un maijā, kad iesniegumu skaits atkal kritās, kaut arī tas vēl arvien bija lielāks nekā atbilstošos 2001. gada mēnešos. Informatīvo tēlu aktivitātes, kuras tika iesāktas kampanas ietvaros, tiks turpinātas ar papildu finansēm no Lielbritānijas vēstniecības.

Kampanā ir saskatāms tas retais gadījums, kad kāda valsts institūcija izrādīja vēlmi tieši uzrunāt lielo iedzīvotāju daļu - nepilsoņus. Taču politiskā pretestība no nacionāli orientēto politiķu puses, kā arī izskanējušie korupcijas pārmetumi, kurā vainoti vairāki Naturalizācijas pārvaldes darbinieki, iespējami negatīvi ietekmēja kampanas rezultātus. Šo pārmetumu sekas bija tādas, ka Ministru kabinets uz laiku apstādināja pilsonības piešķiršanu - no februāra līdz 7. maijam, kad tā tika atsākta.

2001. gada maijā Ministru kabinets parakstīja Eiropas Padomes konvenciju par pilsonību, kuras ratifikācijas likumprojektu diskutēja Saeimas komisijās. Taču līdz 2002. gada vidum Saeimā ratifikācijas likumprojekts vēl nebija pieņemts pirmajā lasījumā, kas norāda, ka virzība šajā jomā nav gaidāma pirms oktobra vēlēšanām.

Neiecietība, ksenofobija, rasu diskriminācija un naida kurināšana

Latviešu un krievu ekstrēmisti turpināja organizēties un izplatīt propagandu, bet saskārās ar tiesībsargājošo iestāžu pret darbību. 2002. gada jūnijā Kurzemes Apgabaltiesa atkal atlika Guntara Landmaņa apelācijas izskatīšanu. 2001. gada janvārī Landmanim piesprieda astoņu mēnešu cietumsodu par nacionālā naida kurināšanu, kas tika konstatēta viņa izdotajā vardarbīgi antisemitiskajā biļetenā *Patriots*. Galēji labā spārna izdevējs Aivars Garda turpināja aktīvi darboties 2002. gada sākumā, izdodot jaunu avīzi *DDD* (Deokupācija, Dekolonizācija, Debolševizācija) un rakstu krājumu "Homoseksualitāte – cilvēces negods un posts". Gardas priekšvārds grāmatā izsauca kriminālizmeklēšanu par goda un cieņas aizskaršanu, jo tajā apgalvoja, ka Latvijas Radio direktors Dzintris Kolāts ir ar "piepidarotām smadzenēm" un ir "civilokupantu un pederastu kvēls aizstāvis".

Lielākās neonacistiskās organizācijas Latvijā Krievu nacionālās vienotības (KNV) aktīvistu turpināja pievērst tiesībsargājošo iestāžu uzmanību 2002. gada sākumā, bet arī centās iekļūt politiskajā arēnā. Aprīlī Drošības policija sāka kriminālizmeklēšanu par iespējamo nacionālo naida kurināšanu pret KNV, kad tās pagrīdes avīzes *Novij Porjadok* otrajā numurā parādījās antisemitisks raksts, kas noliedza holokaustu, kā arī publicētas kalašnikova automāta salikšanas instrukcijas. Maijā KNV pārņēma legāli reģistrētu Latvijas Nacionāldemokrātisko partiju (LNDP) un ievēlēja KNV vadoni Jevgeņiju Osipovu (kas ir nepilsonis) par partijas priekšsēdētāju. Līdz šim LNDP bijusi maziņa,

galēji labā spārna populistu partija, kuras līderis Armands Māliņš piesaistīja mediju uzmanību 1997 gadā, kad tas kritizēja “Krievu-Žīdu plutokrātus” un homoseksuālistus. 2002. gada 30. maijā Kurzemes Apgabaltiesa notiesāja 15 jauniešu bandu, t.sk. 3 KNV biedrus par bruņotu laupīšanu un nelegālu ieroču glabāšanu. Trīs KNV biedri saņēma visbargākos sodus – 6 gadus un 10 mēnešus, 5 gadus un 3 gadus un 6 mēnešus ieslodzījumu. Tiesa arī uzdeva prokuratūrai veikt rūpīgu izmeklēšanu par KNV līdera Jevgeņija Osipova iespējamo saistību ar šiem noziegumiem.

21. jūnijā Latvijas varas iestādes uz Krieviju deportēja Sergeju Soloveju un Maksimu Žurkinu – pēdējos divus Latvijā palikušos Krievijas nacionālbolševikus, kas Latvijā nelegāli iebrauca un draudēja uzspridzināt Sv. Pētera baznīcas torni 2000. gada 17. novembrī. Vairākus citus Krievijas NBP aktīvistus deportēja jau agrāk pēc zināma laika ieslodzījumā. Vietējie NBP aktīvisti piesaistīja mediju uzmanību ar savām protesta akcijām pret NATO un par atbalstu bijušajam Sarkano partizānu komandierim Vasilijam Kononovam, kas tiek apsūdzēts kara noziegumos par akciju Otrā pasaules kara laikā, kad tika noslepkavotas 8 personas, t.sk. grūtniece.

Jūnija beigās asas diskusijas izraisīja jauna politiskā spēka Brīvības partijas rasistiska priekšvēlēšanu reklāma. Skrejlapas un televīzijas klipī parādīja tumšādākus vīriešus Latvijas armijas formas tērpos un blakus bija teksts, kas pauda bažas par iespējamo ekonomisko imigrantu pieplūdumu pēc iestāšanās Eiropas Savienībā. Lai arī tiesībsargājošās iestādes reklamās nesaredzēja naida kurināšanu, Latvijas Televīzijas vadība atteica klipus translēt, apgalvojot, ka tie ir pretrunā ar Radio un Televīzijas likuma 17. panta 3.3. paragrāfu, kas nosaka, ka “raidījumi nedrīkst iekļaut musināšanu uz nacionālo, rasu, dzimuma vai reliģisku naidu, vai nacionālā goda un cieņas aizskaršanu”.

Bēgļu un patvēruma meklētāju tiesību aizsardzība

2002. gada 7. martā Saeima pieņēma jaunu Patvēruma likumu, kas paplašina Latvijā spēkā esošo bēgļa definīciju, ieviešot t.s. alternatīvo aizsardzību un pagaidu patvērumu. Likumā arī ietverta iespēja izskatīt patvēruma pieteikumu uz robežas t.s. saīsinātajā kārtībā, personai neieceļojot valstī. Likums stājās spēkā 2002. gada 1. septembrī. Savukārt 2002. gada 27. jūnijā Saeima pirmajā lasījumā pieņēma Imigrācijas likumu, kurš nākotnē aizstās 1992. gada likumu “Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā”.

Lai gan šobrīd Latvijā ir tikai 8 bēgļi, šie cilvēki joprojām saskaras ar administratīvajiem šķēršļiem integrācijai Latvijā. Ka jau norādīts LCESC 1999. gada pārskatā, LR Vides un reģionālās attīstības ministrija bēglim piedāvā pieejamo dzīvokļu sarakstu, taču dzīvokļi lielākoties atrodas tālu no Rīgas un ir ar lieliem komunālo maksājumu parādiem, kas bēglim pirms dzīvokļa saņemšanas ir jānomaksā. Ik gadu bēglim ir jāatjauno uzturēšanās atļauja, bet to nav iespējams izdarīt, ja persona nevar uzrādīt pastāvīgu dzīvesvietu un nav pastāvīga darba. Integrācijas procesu sarežģī arī tas, ka pabalstu LVL 50 apmērā (ik mēnesi) latviešu valodas apguvei bēgļa statusa ieguvējam maksā tikai pirmajā gadā.

2002. gada vasarā tika noslēgta trīspusēja vienošanās starp Valsts Robežsardzi, Latvijas Sarkano Krustu un Latvijas Ārzemnieku asociāciju. Minētā vienošanās dos iespēju Latvijas Ārzemnieku asociācijai regulāri apmeklēt Olaines nelegālo imigrantu aizturēšanas un izmitināšanas nometni, lai sniegtu sociālo un juridisko palīdzību aizturētajiem nelegālajiem imigrantiem.

Sieviešu tiesības

2002. gada 14. janvārī valdība (MK komiteja) akceptēja Dzimumlīdztiesības padomes nolikuma projektu, kurš paredz izveidot Dzimumlīdztiesības padomi kā konsultatīvu valsts institūciju ar uzdevumu veicināt vienotas dzimumlīdztiesības politikas izstrādi un jau akceptētās dzimumlīdztiesības koncepcijas īstenošanu. Projekts paredz, ka padomi vadīs labklājības ministrs un 13 pārstāvji no Ekonomikas, Tieslietu, Izglītības un zinātnes, Finanšu un Labklājības ministrijas, kā arī pārstāvji no Valsts cilvēktiesību biroja, Latvijas Darba devēju konfederācijas, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības, Latvijas Dzimumvienlīdzības apvienības, Latgales Attīstības aģentūras un Latvijas Universitātes Dzimtes studiju centra.

Pēc vairāku gadu mēģinājumiem un asām debatēm ar reliģiskajām organizācijām 2002. gada 31. janvārī Saeima beidzot pieņēma Seksuālās un reproduktīvās veselības likumu. Likums valstī formāli legalizē tiesības uz abortu, ko līdz šim regulēja tikai viena 1993. gadā izdotā Labklājības ministrijas pavēle.

2002. gada 18. februārī Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija skatīja apelācijas sūdzību par Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas spriedumu Ingas Muhinas lietā. Iepriekšējais pirmās instances tiesas lēmums piesprieda Centrālcietumam izmaksāt I. Muhinai kompensāciju LVL 600 apmērā par dzimuma diskrimināciju. Rīgas apgabaltiesa nolēma, ka Centrālcietuma pārstāvja atvainošanās ir “pati par sevi pienācīga atlīdzība” un nav pamatojuma izmaksāt prasītājai naudas kompensāciju, jo “tiesību aizskārums izriet no darba tiesību normu pārkāpuma no atbildētāja puses, bet nevis no prasītājas goda un cieņas aizskārumā minētās likuma normas izpratnes”. Tiesa arī norādīja, ka prasītāja, piesakoties darbā pēc sludinājuma, kurā konkrēti norādīts, ka darba piedāvājums tiek izteikts vīriešiem, pati ar savu rīcību apzināti izraisījusi savas diskriminācijas iespējamību. Tiesas spriedums pilnībā ignorē darba sludinājumu, kuros norādīts meklējamā kandidāta dzimums, aizliegumu un atklāj trūkumus gan pašā Latvijas pretdiskriminācijas likumdošanā, gan tā interpretācijā.

25. aprīlī Saeima pieņēma grozījumus Kriminālkodeksā, lai stiprinātu normas, kas vērstas pret cilvēku tirdzniecību. Kopš 2000. gada maija Latvijā pastāvēja likuma norma, kas noteica kriminālatbildību par personas aizsūtīšanu uz ārzemēm seksuālās ekspluatācijas nolūkos neatkarīgi no tā, vai persona bija sniegusi savu piekrišanu šādai rīcībai vai ne. Taču iepriekšējais likums nelietoja terminu “cilvēku tirdzniecība”. Jaunie grozījumi paplašina izpratni par terminu “cilvēku tirdzniecība”. 154.1. un 154.2. pants nosaka, ka “cilvēku tirdzniecība uz ārzemēm” ir sodāma ar brīvības atņemšanu no 3 līdz 8 gadiem; ja cilvēku tirdzniecība veikta attiecībā uz nepilngadīgo vai ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās – no 5 līdz 12 gadiem; attiecībā uz mazgadīgo – uz 10 līdz 15

gadiem”. Jaunie grozījumi saskaņo Latvijas likumdošanu ar jauno Protokolu par cilvēku, it īpaši sievietu un bērnu, tirdzniecības novēršanu, mazināšanu un sodīšanu, kuru 2000. gada 15. novembrī pieņēma ANO Ģenerālā Asambleja kā protokolu ANO Konvencijai pret transnacionālo organizēto noziedzību.

Bērnu tiesības

2002. gadā turpinājās tiesas darbi pret Aleksandrovas speciālās internātskolas pedagogu Oļegu Lisenoku, kurš tika apsūdzēts vardarbībā pret audzēkņiem. Šī gada 24. janvārī Latgales apgabaltiesa nosūtīja O.Lisenoka lietu atpakaļ Krāslavas rajona tiesai atkārtotai izskatīšanai citā tiesas sastāvā, jo pirmās instances tiesā nopratināti tikai 2 no 23 cietušajiem, turklāt viens no nopratinātajiem ir atteicies no liecībām. O.Lisenokam tika inkriminētas 33 epizodes, kurās no cietsirdības un vardarbības cietuši 23 nepilngadīgi audzēkņi vecumā no 8 līdz 15 gadiem. 2002. gada martā Krāslavas rajona prokuratūra pabeidza pirmstiesas izmeklēšanu un nosūtīja Krāslavas rajona tiesai krimināllietu pret vēl četriem Aleksandrovas internātskolas pedagogiem.

Garīgi slimo tiesības

2002. gadā turpinājās izmeklēšana krimināllietā par vardarbību specializētajā sociālās aprūpes centrā bērniem ar garīga rakstura traucējumiem “Veģi”. 2002. gada 28. jūnijā prokuratūra trim “Veģu” darbiniekiem uzrādīja galīgās apsūdzības. Galīgā apsūdzība 10 atsevišķās epizodēs tika uzrādīta Aigaram Būdniekam pēc Krimināllikuma 174. panta par cietsirdīgu vai vardarbīgu apiešanos ar nepilngadīgo. Otram apsūdzētajam Leonam Doķim galīgā apsūdzība tika uzrādīta 10 epizodēs pēc tā paša Krimināllikuma 174. panta par cietsirdīgu apiešanos ar nepilngadīgo, kā arī pēc Krimināllikuma 159. panta 3. daļas par mazgadīgā izvarošanu. Abiem apsūdzētajiem kā drošības līdzeklis piemērots paraksts par dzīvesvietas nemainīšanu. Apsūdzību uzrādīšanas brīdī “Veģos” turpināja strādāt viens no apsūdzētajiem. Trešā apsūdzēta persona vairs neatrodas Latvijā. 2002. gadā uz “Veģu” direktora amatu tika izsludināts konkurss, par kura rezultātiem līdz 1. jūlijam vēl nebija ziņu.

Pacientu tiesības

2002. gada 22. maijā Latgales apgabaltiesa atcēla Rēzeknes rajona tiesas lēmumu par Rēzeknes slimnīcas ķirurģijas nodaļas dežūrārstes Tatjanas Gurjanovas sodīšanu. Rēzeknes rajona tiesa piesprieda reālu brīvības atņemšanu uz 3 gadiem atklāta tipa cietumā par ārstniecības personas profesionālo pienākumu nepildīšanu, kuras dēļ 2000. gada 18. novembrī Rēzeknes slimnīcā ar stiprām sāpēm nomira 2 gadus veca meitene. Latgales apgabaltiesa T. Gurjanovai piesprieda nosacītu brīvības atņemšanu uz vienu gadu un pārbaudes laiku uz gadu. T. Gurjanova tika atbrīvota tiesas zālē. Tiesa daļēji apmierināja mirušā bērna vecāku civilprasību par bērnu izdevumu kompensēšanu LVL 147 apjomā, bet noraidīja to daļu, kas attiecās uz kapavietas iekārtošanas un kapa pieminēkļa izdevumu kompensēšanu.

**LCESC JURIDISKĀS KONSULTĀCIJAS
2002. GADA 1. JANVĀRIS – 31. JŪNIJS**

TĒMA	SIEVIETES	VĪRIEŠI	LATVISKI	KRIEVIŠKI	KOPĀ
CILVĒKTIESĪBAS					
- IESLODZĪJUMA VIETĀS	2	7	5	4	9
- POLICIJĀ UN ĪSLAICĪGĀS AIZTURĒŠANAS IZOLATOROS	1	1	1	1	2
- ĀRSTNIECĪBAS IESTĀDĒS	2		1	1	2
- PANSIONĀTOS		1		1	1
- NACIONĀLAJOS BRUŅOTAJOS SPĒKOS					
DISKRIMINĀCIJA					
- PĒC TAUTĪBAS VAI VALODAS					
- PĒC DZIMUMA					
- PĒC VECUMA					
- PĒC ĀDAS KRĀSAS					
- PĒC RELIĢISKĀS PĀRLIECĪBAS		1	1		1
- PĒC POLITISKĀS PĀRLIECĪBAS					
- PĒC SOCIĀLĀ VAI MANTISKĀ STĀVOKĻA					
- PĒC PILSONĪBAS					
DARBA TIESĪBAS	3	2	4	1	5
DZĪVOKĻA TIESĪBAS	7	2	2	7	9
ĢIMENES TIESĪBAS	3	1		4	4
SOCIĀLĀS TIESĪBAS	7	3	7	3	10
ĪPAŠUMA TIESĪBAS	3		2	1	3
CIVILPROCESUĀLI JAUTĀJUMI	2	3	2	3	5
KRIMINĀLPROCESUĀLI JAUTĀJUMI		1	1		1
GODA UN CIEŅAS AIZSKĀRUMS	1		1		1
TIESĪBAS UZ TAISNĪGU TIESU	2	1	2	1	3
INFORMĀCIJAS PIEEJAMĪBA		1	1		1
NĒPILSONU TIESĪBAS	3			3	3
BĒRNU TIESĪBAS					
INVALĪDU TIESĪBAS					
BĒGĻU UN PATVĒRUMA MEKLĒTĀJU TIESĪBAS					
NEKONKRĒTAS	3		2	1	3
KOPĀ	39	24	32	31	63

LCESC LCHRES
LATVIJAS CILVĒKTIESĪBU UN LATVIAN CENTRE FOR HUMAN
ETNISKO STUDIJU CENTRS RIGHTS AND ETHNIC STUDIES

Alberta iela 13, Rīga LV 1010
Tel. (371) 7039290
Fax: (371) 7039291
e-pasts: office@humanrights.org.lv

LCESC aktivitātes, 2002. gada 1. janvāris – 30. jūnijs

Ievads

Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs (LCESC) tika izveidots 1993. gadā kā neatkarīga, nevalstiska organizācija, kas nodarbojas ar cilvēktiesību izglītību, pētniecību par cilvēktiesību un nacionālo attiecību jautājumiem, interešu aizstāvību un politikas analīzi, sniedz iedzīvotājiem juridiskas konsultācijas par cilvēktiesību jautājumiem un ar savu darbību cenšas veicināt dialogu sabiedrībā. LCESC ir dalīborganizācija Starptautiskajā Helsinku Cilvēktiesību federācijā (*International Helsinki Federation for Human Rights*), kas ir cilvēktiesību organizāciju tīkls, kura filiāles darbojas daudzās Eiropas drošības un sadarbības organizācijas (EDSO) dalībvalstīs.

2002. gadā LCESC ir saņēmis pamatfinansējumu no Atvērtās Sabiedrības institūta (Budapešta), kā arī finansējumu projektiem no Lielbritānijas vēstniecības, ASV vēstniecības, Kanādas vēstniecības un Dānijas vēstniecības.

2002. gadā LCESC turpina īstenot SFL deleģētās programmas – programmu *Cilvēku ar garīgās attīstības traucējumiem un garīgi slimo interešu aizstāvībai* un *Cilvēktiesību un etniskās saskaņas programmu*.

Publikācijas

Latvijas Cilvēktiesību un etnisko studiju centrs, *Cilvēktiesības Latvijā 2001. gadā* (Rīga: LCESC, 2002).

Nils Muižnieks, "Latvia's Faux Pas," *FP: Foreign Policy*, January-February 2002, 88-9.

Nils Muižnieks, *Šķēles kungs nav pietiekami informēts*, Diena, 28.01.2002.

Artis Pabriks, *Likumam jābalstās uz ārstu ieteikumiem, nevis baznīcas korāļiem*, Diena, 29.01.2002.

Ilze Brands Kehris, *Kam vajadzīga pilsonības reklamēšana?*, www.politika.lv, 13.02.2002.

Artis Pabriks, *Pieminekļi, latviskā identitāte un modīgais multikulturālisms*, Diena, 23.02.2002.

Nils Muižnieks, “*Tautas attīstība un cilvēktiesības*”, “*Nepilsoņi*” Tautas attīstība (Human Development), Evita Lune, 31-38 un 216-223. Rīga: Jumava, UNDP, Sorosa fonds – Latvija, 2002.

Ilvija Baķe, *Par pantiem*, www.politika.lv, 27.02.2002.

Signe Martišūne, *Kas maksā, tas pasūta mūziku*, www.politika.lv, 06.03.2002.

Nils Muižnieks un Mārtiņš Mits, *Vai grozot Satversmi, var sargāt valodu?* Diena, 13.03.2002.

Artis Pabriks, *Ko valodas politikai dos jaunā valodas komisija?* Diena, 16.03.2002.

Ieva Leimane, *Cilvēktiesību pētnieki paver bezrokturu durvis*, www.politika.lv, 20.03.2002.

Ilze Brands Kehris, *Partnerība, spiediens, auklēšanās ...*, www.politika.lv, 03.04.2002.

Ilvija Baķe, *Lai problēmas novērstu, tās jāredz*, Recenzija par LR ziņojumu par Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām izpildi, www.politika.lv 15.05.2002.

Dace Lukumiete, “*Integration Monitor*”, preses pārskats par mazākumtautību un integrācijas jautājumiem, www.policy.lv, publicēts katru dienu no 24.05.2002.

Artis Pabriks, *Eiropas Savienība. Vai kristīsimies otrreiz?* Diena, 04.06.2002.

Nils Muižnieks, *Extremism in Latvia*, (angļu valodā) www.policy.lv 10.06.2002.

Artis Pabriks, *Viva la Res Publika*, Diena, 17.06.2002.

Ilze Brands Kehris, Public Awareness and Promotion Campaign for Latvian Citizenship. Evaluation, UNDP, 2002. gada jūnijs.

Nils Muižnieks, *Private and Public Prejudice*, (angļu valodā), Social Research (Vol. 69, No. 1, Spring 2002), 195-200.

Lekcijas, semināru un konferenču organizēšana un līdzdalība tajās

2002. gada 30. janvārī Ieva Leimane lasīja lekciju “Cilvēktiesību īstenošana sociālās aprūpes iestādēs” sociālās aprūpes iestāžu personālam seminārā, kuru organizēja Labklājības ministrijas Sociālās palīdzības fonds.

2002. gada 31. janvārī, sadarbībā ar LU Cilvēktiesību institūtu, LCESC organizēja semināru “Diskriminācija pēc etniskās pazīmes: Latvija un Eiropas Savienība”, lai prezentētu provizoriskos rezultātus pētījumam par etnisko proporcionalitāti valsts sektorā.

2002. gada 14. martā Nils Muižnieks uzstājās ar priekšlasījumu “Rasisms un ksenofobija Baltijas valstīs: nākotnes vīzijas” konferencē “Patvērums un migrācija daudzveidīgajā, paplašinošajā Eiropā: Baltijas redzējums”, kuru organizēja Starptautiskā Migrācijas organizācija un Apvienoto Nāciju Augstais komisārs bēgļu jautājumos Rīgā.

2002. gada 18. martā LCESC organizēja preses konferenci, lai prezentētu gada pārskatu “Cilvēktiesības Latvijā 2001. gadā”.

2002. gada 20. martā LCESC organizēja starptautisku konferenci “EDSO un Latvija: pagātne, tagadne un nākotne”, kuru vadīja Ilze Brands Kehris. Nils Muižnieks uzstājās ar referātu “EDSO un Latvija: spiediens, auklēšanās vai partnerība?”

2002. gada 30. aprīlī LCESC organizēja diskusiju garīgās veselības jomā strādājošajiem par Sorosa fonda - Latvija/LCESC Programmas *Cilvēku ar garīgās attīstības traucējumiem un garīgi slimo interešu aizstāvībai* mērķiem un prioritātēm 2002.-2003. gadā.

2002. gada 10. maijā Ieva Leimane uzstājās ar referātu “Esošie un iespējamie alternatīvās aprūpes projekti garīgi slimo pacientu aprūpē un rehabilitācijā” Psihiatrijas māsu apvienības ikgadējā konferencē Aknīstē.

2002. gada 14. maijā, Nils Muižnieks lasīja lekciju par cilvēktiesībām Upsalas Universitātes Miera un konfliktu studiju programmas delegācijai, kuras sastāvā bija arī Zviedrijas kroņprincese Viktorija.

2002. gada 24. maijā LCESC sadarbībā ar sabiedriskās politikas portālu www.politika.lv atklāja sabiedriskās politikas mājas lapu angļu valodā www.policy.lv ar LCESC ikdienas preses pārskatu “Integration Monitor.”

2002. gada 24. maijā Artis Pabriks uzstājās ar ziņojumu “Integrācija un pilsoniska sabiedrība” un Nils Muižnieks uzstājās ar ziņojumu “NVO, ekstrēmisms un integrācija” konferencē ar nosaukumu “Integrācija, Alternatīvas”, kuru organizēja vairākas krievu NVO Rīgā.

2002. gada 29. maijā Ilvija Baķe uzstājās ar referātu “Cilvēktiesības Latvijā” Talsu NVO centra organizētajā NVO forumā.

2002. gada 31. maijā LCESC organizēja semināru par Vispārējo Konvenciju par nacionālo minoritāšu aizsardzību.

2002. gada 7. jūnijā, sadarbībā ar Latvijas Okupācijas muzeju, LCESC organizēja apaļā galda diskusiju par samierināšanos.

2002. gada 7. - 8. jūnijā LCESC organizēja starptautisku semināru "Novērojot un apkarojot ekstrēmismu Centrālajā un Austrumeiropā", kurā piedalījās dalībnieki no visām ES kandidātvalstīm.

2002. gada 17. jūnijā LCESC sadarbībā ar Atvērtās Sabiedrības institūta "Pirmsiestāšanās procesa ES monitoringa programmu" organizēja apaļā galda diskusiju, lai apspriestu pētījuma par minoritāšu aizsardzību un Integrācijas programmu Latvijā provizoriskos rezultātus.

2002. gada 21. jūnijā Nils Muižnieks piedalījās NVO apaļā galda diskusijā par pilsonisko sabiedrību Latvijā, kas notika sakarā ar Nīderlandes kroņprinča vizīti Latvijā.

2002. gada 26. jūnijā LCESC sadarbībā ar organizācijas "Ženēvas iniciatīva psihiatrijā" (Nīderlande) Viļņas reģionālo biroju organizēja semināru "Par cieņu" garīgi slimajiem klientiem un profesionāļiem.

2002. gada 27.-28. jūnijā LCESC sadarbībā ar Garīgi slimo interešu aizstāvības centru (Budapeštā) organizēja semināru juristiem un NVO par Eiropas Cilvēktiesību konvenciju attiecībā uz garīgi slimajiem un personām ar garīgās attīstības traucējumiem.

Darbs ar medijiem

2002. gada 21. janvārī Nils Muižnieks sniedza interviju Radio "Brīvā Eiropa" par valodas prasībām deputātu kandidātiem.

2002. gada 22. janvārī Nils Muižnieks kā uzaicinātais viesis piedalījās TV Panorāmā, apspriežot valodas prasības deputātu kandidātiem.

2002. gada 28. janvārī Nils Muižnieks sniedza interviju Latvijas Radio par valodas politiku.

2002. gada 15. februārī Nils Muižnieks sniedza interviju Krievijas TV par mazākumtautību tiesībām Latvijā.

2002. gada 19. februārī Nils Muižnieks sniedza interviju Latvijas TV par Latvijas politiku attiecībā uz sabiedriskajām raidstacijām.

2002. gada 19. februārī Nils Muižnieks sniedza interviju LNT par nepilsoņiem.

2002. gada 10. martā Nils Muižnieks tikās ar diviem Itālijas žurnālistiem no *Corriere della Serra*.

2002. gada 13. martā Nils Muižnieks uzstājās LTV Panorāmā par ekstrēmismu.

2002. gada 14. martā Nils Muižnieks uzstājās LNT par bēgļu jautājumiem.

2002. gada 18. martā Ilvija Baķe bija *Dienas* cilvēks.

2002. gada 18. martā Nils Muižnieks uzstājās Latvijas Radio par anti-globālistiem.

2002. gada 19. martā Ilvija Baķe kā uzaicinātais viesis piedalījās Latvijas Radio rīta raidījumā, lai informētu par LCESC gada pārskatu.

2002. gada 19. martā Nils Muižnieks sniedza interviju Latvijas Radio par plānotajām izmaiņām Satversmē.

2002. gada 19. martā Nils Muižnieks sniedza interviju Radio "Brīvā Eiropa" par valodas politiku.

2002. gada 21. martā Nils Muižnieks kā "Mūsu cilvēks" piedalījās LTV ziņās, lai apspriestu EDSO un mazākumtautību politiku Latvijā.

2002. gada 22. martā Nils Muižnieks sniedza interviju LTV Panorāmā par integrācijas politiku.

2002. gada 6. aprīlī Nils Muižnieks bija laikraksta *Panorama Latvii* nedēļas cilvēks.

2002. gada 10. aprīlī Nils Muižnieks sniedza interviju Radio "Brīvā Eiropa".

2002. gada 10. aprīlī Nils Muižnieks sniedza ½ stundu garu interviju TV programmā "Futūršoks" par cilvēktiesībām un toleranci pēc 50 gadiem.

2002. gada 12. aprīlī Nils Muižnieks sniedza interviju Nīderlandes TV un Latvijas TV5.

2002. gada 17. aprīlī Nils Muižnieks tikās ar 3 žurnālistiem no Portugāles.

2002. gada 26. aprīlī Nils Muižnieks uzstājās LTV par labā spārna politiskajām partijām Eiropā.

2002. gada 23. maijā Artis Pabriks sniedza interviju Radio "Brīvā Eiropa".

2002. gada 5. jūnijā Nils Muižnieks piedalījās stundu garā TV raidījumā "Kas notiek Latvijā", kurš bija veltīts ekstrēmismam.

2002. gada 7. jūnijā Artis Pabriks sniedza interviju Radio "Brīvā Eiropa".

2002. gada 7. jūnijā Ieva Leimane sniedza interviju par cilvēktiesībām Latvijā Austrijas Radio.

2002. gada 27. jūnijā Artis Pabriks sniedza interviju TV5 par priekšvēlēšanu kampaņām.

2002. gada 27. jūnijā Nils Muižnieks sniedza interviju TV5 par rasistisku priekšvēlēšanu kampaņas reklāmu.

No 2002. gada janvāra līdz jūnijam Nils Muižnieks laikrakstā *Diena* tika minēts 25 reizes, Ilvija Baķe 7 reizes, Artis Pabriks 4 reizes, un Ieva Leimane 2 reizes. Šajā laika periodā *Neatkarīgā Rīta Avīzē* Nils Muižnieks tika minēts 5 reizes un Artis Pabriks 4 reizes, kamēr *Lauku Avīzē* Artis Pabriks tika minēts 6 reizes un Nils Muižnieks 5 reizes un laikrakstā *The Baltic Times* Nils Muižnieks minēts 8 reizes.

Juridiskās konsultācijas un interešu aizstāvība

Ilvija Baķe sniedza bezmaksas juridisko palīdzību 63 apmeklētājiem.

Signe Martišūne strādāja kā ekspertu grupas locekle Nacionālajā Radio un Televīzijas padomē, izstrādājot jauno Nacionālās attīstības programmas elektroniskajiem medijiem projektu 2003. – 2005. gadam.

Nils Muižnieks strādāja kā eksperts Tieslietu ministrijas Integrācijas departamenta darba grupā, kas veltīta sabiedrības integrācijas pētījumu un monitoringa plānošanai.

Nils Muižnieks sniedza ekspertīzi Drošības policijai par godu un cieņas aizskaršanu lietā, kas ierosināta pret kādu ekstrēmistu.

2002. gada 20. februārī Ilvija Baķe kopā ar Valsts cilvēktiesību biroja pārstāvjiem veica pārbaudes vizīti uz Šķirotavas cietumu.

2002. gada janvārī – martā Ieva Leimane rakstīja “Novērtējumu par nepieciešamību veidot jumta organizāciju cilvēkiem ar īpašām vajadzībām” Zviedrijas organizācijai “Disabled Persons International Aid Association”.

2002. gada 15. maijā Ieva Leimane un Ilvija Baķe apmeklēja sociālās aprūpes centru personām ar garīga rakstura traucējumiem “Iļģi.”

2002. gada 28. maijā Ieva Leimane un Ilvija Baķe kopā ar Valsts cilvēktiesību biroja pārstāvjiem apmeklēja Rīgas psihoneiroloģisko slimnīcu, lai izvērtētu cilvēktiesību situāciju.

2002. gada 13. jūnijā Ieva Leimane un Ilvija Baķe kopā ar Valsts cilvēktiesību biroja pārstāvjiem apmeklēja Jelgavas psihoneiroloģisko slimnīcu.

2002. gada aprīlī - jūnijā Ieva Leimane darbojās kā konsultante Starptautiskās migrācijas organizācijas vadītajā pētniecības projektā “Cilvēktiesību aizsardzība Baltijas valstīs attiecībā uz nelegālo migrāciju”.

2002. gada 25. jūnijā Ieva Leimane un Ilvija Baže apmeklēja Jelgavas psihoneiroloģisko slimnīcu, sociālās aprūpes centru personām ar garīga rakstura traucējumiem “Jelgava” un sociālās aprūpes centru jauniešiem ar garīga rakstura traucējumiem “Ziedkalne”.

2002. gada 26. jūnijā Ieva Leimane un Ilvija Baže apmeklēja sociālās aprūpes centru personām ar garīga rakstura traucējumiem “Ropaži” un Rīgas psihoneiroloģisko slimnīcu.

Piedalīšanās starptautiskos pasākumos

2002. gada 17. – 18. janvārī Ieva Leimane piedalījās mācību vizītē Stokholmā, lai apmeklētu grupu dzīvokli un dienas aprūpes centru cilvēkiem ar garīgās attīstības traucējumiem un lai tiktos ar Zviedrijas Austrumeiropas komiteju.

2002. gada 6. – 7. februārī Nils Muižnieks piedalījās Baltijas jūras valstu padomes seminārā, kas bija veltīts Pasaules konferences pret rasismu darba turpinājumam, Bergenē, Norvēģijā.

2002. gada 14. – 17. februārī Ilvija Baže piedalījās reģionālajā seminārā par juridiskās palīdzības sniegšanu, kuru organizēja COLPI Krakovā, Polijā

2002. gada 25. februāra – 8. martam Ilvija Baže piedalījāsursos par starptautisko cilvēktiesību aizsardzību, kuru organizēja Turku Universitāte un Abo Akadēmijas Cilvēktiesību institūts.

2002. gada 24. – 26. martā Nils Muižnieks piedalījās konferencē “Plašāka Eiropa: Kā pasniegt informāciju”, kuru organizēja Nīderlandes valdība Roterdamā, Nīderlandē.

2002. gada 8. – 10. martā Nils Muižnieks piedalījās Sorosa tīkla reģionālajā seminārā Budapeštā, Ungārijā.

2002. gada 9. aprīlī sadarbībā ar LGI Mentora programmu Ieva Leimane vadīja darba grupu seminārā par dzimumlīdztiesības politikas veidošanu Kijevā, Ukrainā.

2002. gada 16. – 20. aprīlī Svetlana Djačkova apmeklēja Pasaules kongresu par valodas politiku, kuru organizēja Linguapax Institūts Barselonā.

2002. gada 25. – 26. aprīlī Ieva Leimane apmeklēja Atvērtās Sabiedrības institūta politikas analīzes institūtu tīkla 4. tikšanos Tiranā, Albānijā.

2002. gada 25. – 28. maijā Artis Pabriks piedalījās seminārā “Etniskā struktūra, nevienlīdzība un valsts sektora pārvalde”, kuru organizēja Apvienoto nāciju Sociālās attīstības pētnieciskais institūts Ženēvā.

2002. gada 19. – 23. jūnijā Ieva Leimane piedalījās seminārā par garīgi slimo klientu un viņu radnieku iesaistīšanu, kuru organizēja Ženēvas iniciatīva psihiatrijā (Nīderlandē) Teplā, Čehijā